

ДРАГОЉУБ Д. ЈОВАШЕВИЋ

МЕЛОГРАФИЈА ПЕСАМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

У спомен ујаку
Душану Дулу А. Милосављевићу
(Чачак, 1904 — Чачак, 1967.)
председнику Градског народноослободилачког одбора Чачка 1941.
године. аутор

*„Наша борба захтијева
кад се гине да се пјева“.*

Да би се сачувале мелодије песама насталих у народноослободилачкој борби (од 1941. године до краја рата), требало би организовано приступити сакупљању и објављивању мелографске грађе. Нотни записи су најсигурнији начин да се трајно заштити мелодика из партизанских јединица. Зато се у овом раду налази мелографска грађа педесетак песама из дана народноослободилачке борбе.

Ослободилачка борба народа Југославије трајала је четири године. У том тешком времену и под још тежим околностима настале су многе песме. Те песме опевају народни устанак 1941. године, партизанске одреде, Јосипа Броза Тита, Саву Ковачевића, Ива Лолу Рибара, Симелу Шолају, Марка Орешковића Крнтију, Богдана Капелана, Младена Стојановића и друге народне хероје, партизанске борце, бригаде и дивизије. Стварали су их знани и незнани творци, војници народне револуције, њихови сарадници и присталице.

Песме народноослободилачке борбе преносиле су се од борца до борца, од чете до бригаде и одлазиле у народ, који их је прихватио са одушевљењем. Једни певачи су их измишљали и певали, а други слушали и трудили се да их што пре и што боље упамте, певају и преносе даље. Усмено преношење песама било је најчешћи и најмасовнији вид на борбеном путу ових мелодија од њихових стваралаца до оних који су хтели да их науче. Због тога су поједине песме понешто и губиле од самосвојности, и у тексту и у мелодији. Само у ретким приликама могло се приступити њиховом мелографисању, и то кад је у јединици било музичара. Ако је било тешкоћа око нотног записивања ових песама у рату, није их било кроз протекле три и по деценије, у миру. Зато, не би требало да постоји проблем очувања изворности партизанских песама. А тај проблем је, ипак, још присутан и све се више осећа потреба да се он потпуно реши.

Партизански борац и композитор, академик Никола Херцигоња сведочи да је „прва пјесмарица са нотним текстовима штампана у Лици 1942. на циклостилусу“¹ Иза тога, појављивале су се сличне пјесмарице и на другим странама, где год су створане ослобођене партизанске области. Очигледно, морале су се те пјесмарице, због ослободилачких ратних прилика, припремати веома брзо и на простим средствима за умножавање. Због свега тога није било могућности да се техничке омашке одмах исправљају, а оне су се, и поред најбоље воље, дешавале у појединим песмама. Онда су ове партизанске певанке отпремане у борбене јединице, на положаје према фашистичком окупатору, а тамо су грешке у нотним записима ретко уочаване. Понеке, и исправно записане мелодије, због неукости хоровађе, погрешно су научене и тако певане. Па колика је корист била што су ове пјесмарице помагале бржем преношењу песама, толико су се и самим песмама морали наносити мелодијски и ритмички „ожилци“.

После завршетка другог светског рата и коначне победе народноослободилачке војске, створени су добри услови за објављивање нотних записа партизанских песама, али су то била само тренутна подмиривања потреба. Није било јединственог подухвата да се све песме народноослободилачке борбе систематски прикупе и стручно обраде, па, са потребном научном етномузиколошком анализом, да се нађу на једном месту, у достојно опремљеном зборнику. У последње време било је добрих акција Радио Београда (емисија „Фоноплов“), а Српска академија наука и уметности припрема једно издање партизанских песама. Крајње је време да се постојећа мелографска грађа извади из фијока наших етномузиколога и да се почне штампање. Тако ће се омогућити музиколошким институцијама да добију што више мелографских јединица којима је опевана југословенска народноослободилачка борба. А песма је у тој антифашистичкој ослободилачкој борби и народној револуцији имала многоструки значај.

Овај рад обухвата педесет песама из народноослободилачке борбе. То није антологичарски избор. Сви овде сакупљени мелографски прилози су само скромни покушај да се прикаже развој и разноврсност народне и уметничке мелодике у партизанским редовима. Осим тога, жеља је да свака мелографска јединица послужи као путоказ — да се што боље уочи песма, не само као веран пратилац народноослободилачке борбе, него и као њен борац.

Било је веома тешко разлучити песме које су стварали самоуки партизански борци од оних које су написали књижевници и музичари. Јер, као што је ослободилачка борба била општенародни оружани покрет у борби против фашистичког окупатора, на челу са Комунистичком партијом Југославије, тако су се преплитале песме знаних аутора и непознатог ствараоца — народног партизанског борца — певача. Ово прожимање уметничког са народним музичким стваралаштвом (и обратно), у датом тренутку било је логично. Задатак савремених мелографа и етномузиколога био би да свакој песми одреде порекло, време настанка, значај и вредност. Зато се у овој збирци налази и неколико песама са знаком њихових аутора — партизана, али могу се наћи и нехотични пропусти.

Овде сакупљене песме су се „појавиле свадје гдје се устанак широко распламсао. Те пјесме су преносили борци по свим крајевима земље и оне су — иако су носиле специфична обиљежја краја у коме су настале — постале својина народа. Тако се с временом

у њима добио један нови тип народне мелодије карактеристичне за период НОБ“.² Највећи број овде приложених нотних записа настао је у ратним данима, у пролазу бораца разних партизанских јединица кроз ужички крај, при кратким и случајним сусретима с певачима после одржаних културно-уметничких приредби. Певали су их борци — певачи, па се дешавало да су они у ове песме уносили и своје „ноте“. Отуда је једна записана песма имала по неколико варијанти. С муком се утврђивала права мелодија (или, бар, најближа правој) и коначни мелографски чин, завршни нотни запис.

Ускоро ће се обележити четрдесета годишњица почетка ослободилачке борбе народа Југославије. Кроз прохујале четири деценије, борбене песме из партизанских дана ништа нису изгубиле од своје документарности и лепоте. Многе од њих, обрађене за мање или веће музичке ансамбле, чујемо на концертима, у програмима радија и телевизије, по школама, касарнама, на градилиштима, у културно-уметничким друштвима. Али, доста се борбених песама неповратно изгубило. Многи врсни певачи су умрли, а за њихова живота није се нашло могућности да се сачувају песме које су они умели лепо и тачно да отпевају. Осим тога, појавио се код нас талас преправљања партизанских песама за потребе „рок“ или „бит“ пијаце. Настало је искривљавање борбених песама, прекрајање њихових текстова и мелодија, па су се, чак, створила и нова „ауторства“ на један проблематичан начин. Штампанем мелографских прилога, сачуваће се песме народноослободилачке борбе. Тако заштићеним, биће им и трајност осигурана. Тек после њиховог отиска у штампи, неће бити бојазни ни ако их појединци (или групе) буду преправљали по свом „укусу“. А овако, како је сада стање, прети песама народноослободилачке борбе даља „сеча“ и обезвређивање.

Вредност сваке песме цени се према њеном естетском и васпитном значају. Посебну вредност има песма као верни пратилац човечијег живота. Једном приликом, у ратним данима 1944—45. године, ондашњи секретар комитета КПЈ у ужичком крају, Добривоје Видић, говорећи о значају културно-уметничких приредби по ослобођеним местима и селима, рекао је:

„Једна лепа културно-уметничка приредба може више да делује на народне масе него најбољи политички говор“.

Из тога се изводи закључак да су партизанске песме, поред већ поменутих, имале и агитационо-пропагандни значај. Чињеница да су југословенски партизани с песмом улазили у херојске под-

виге, из њих излазили победнички или у њима остављали своје животе, као највишу могућу цену за извојевање слободе народа, јединствен је пример у светској историји ратовања. Зато песме народноослободилачке борбе имају и родољубиви значај.

Кроз народноослободилачку борбу песма је проношена с нарочитим поштовањем. Она је била насушна потреба народном борцу, исто као и куршум, у борби против фашистичког поробљивача и домаћих издајника. Песма је била освежење у ретким часовима одмора; лек рањеним борцима, храна изгладнелој војсци, нада поробљенима.

Не може се осмислити збирка песама а да се не прави избор. А правити избор песама из овог славног периода наше историје, значи и огрешење о њих. Тих песама је много, а простор је ограничен. Ипак, овде ће се наћи занимљиве песме, и по музичкој садржини, и по вредности текста. При избору узимани су у обзир место ових песама у нашем друштву и њихова поетско-музичка особеност.

„Било би неправилно или непотпуно говорити о музичким настојањима у НОБ, а не споменути рад музичара појединаца у оквиру напредног радничког покрета прије другог свјетског рата, рад који се логично и досљедно наставио у условима НОБ“.³ Зато ће прве четири мелографске јединице бити из тог времена.

На свим првомајским прославама пре рата у Чачку, Ужицу, Лесковцу, Београду и другим градовима певана је песма „ПРВОМАЈСКИ ПОЗДРАВ“. Ова кратка песма, била је прва тачка на програмима радничких културно-уметничких друштава „Абрашевић“. Она има ритам и темпо свечане корачнице, а химничку мелодију. Делује освежавајуће, окрепљујуће. Не зна се ко је ову песму компоновао, али она је спонтано деловала на радни свет наших градова, кад се на првомајске уранке ишло са црвеним краватама и црвеним цветовима у реверима капута. Ова песма била је радосни првомајски поклич жељних слободе и срећног рада у њој.

1. ПРВОМАЈСКИ ПОЗДРАВ

Здраво, сунце Првог маја!
Твој нам зрак је правде сјај.
Нове наде, слатке снове,
буди твој зрак пролећни.
Буди гором песме нове
и славуја мили пој.

Са свих страна јек се ори:
Живео нам Први мај!
Са свих страна јек се ори:
Живео, живео, живео нам Први мај!
(Нотни запис 1)

У времену најжешћих терора у старој Југославији, у данима кад је Комунистичка партија Југославије морала да ради илегално и кад су њени најбољи синови били затварани, тучени и прогањани, песма је била израз револта, патње, вере у дане који ће доћи и позив у борбу.

Таква је „Митровчанка“, песма робијаша у Сремској Митровици, у којој су тамновали истакнути револуционари. Ова песма, иако износи потресне чињенице:

„Оковано т'јело наше са болом се креће
али дух наш чио, здрав је док окови звече“,
има дурски род и ведру мелодију.

2. МИТРОВЧАНКА

Хајд у коло, робијаша,
Коло заиграјмо:
Митровчанку запјевајмо
к'о да је слобода.

Оковано т'јело наше
са болом се креће,
али дух наш чио, здрав је
док окови звече.

Окови нам ноге стежу,
тамница је хладна.
Красе је црвени зраци
и од'јела тамна.

Многе нам је од другова
тиран уништио.
Слава њима, борбом ћемо
да их осветимо.

А кад дође дан слободе —
чујте, робијаши,
пјеваћемо Митровчанку
без окова наших. (Нотни запис 2)

Још једна песма је из овог периода. „Билећанка“ је песма интернираних југословенских комуниста у концентрационом логору у Билећи. Ту су на тешке муке стављани најбољи синови Југославије.

Ипак, из овог логора није се чуо вапај, већ пркосна песма револуционара. „Билећанка“ је испевана на словеначком језику. Њен творац је Милан Апих, а преведена је још у логору на српскохрватски језик. Ова песма има изразити молски, тужни словенски призвук.

3. БИЛЕЋАНКА

Сред пушака, бајонета,
страже око нас.
Тихо креће наша чета
кроз билећки крас.

Припев: Чује се одјек корака
по камењу херцеговском:
Хеја хој! хеја хој!

Далеко си завичају,
ми прогнани смо.
Прогнаше нас због злочина
што те љубимо.

Припев

Оста мајка без свог сина,
жена без друга.
Пуста оста кућа њина . . .
Горка судбина.

Припев

Кроз прогонство и трпљење,
кроз тамнице мрак
долази нам нови живот.
Чујте му корак!
Припев

Скоро ће без бајонета
пут наш да води.
Маршираће наша чета
према слободи!
Припев (Нотни запис 3)

Као ехо „Митровчанки“ и „Билећанки“, скојевци и чланови Партије широм земље преносе песму „Падај, сило и неправдо“. Ова песма је, уствари, незадрживи марш народних маса, које, предвођене Комунистичком партијом Југославије, из дана у дан збијају своје редове пред најездом фашизма. Она је одјекивала са забарикадираних београдских и загребачких факултета. То је корачница штрајкача широм Југославије и стална дружбеница свих масовних демонстрација од 1937. године, од доласка Јосипа Броза Тита на чело Комунистичке партије Југославије. Текст за ову песму написао је Јосип Смодлака.

4. ПАДАЈ, СИЛО

Падај, сило и неправдо,
народ ти је судит' зван:
бјеж'те од нас, ноћне тмине,
свануо је и наш дан.

Право наше уграбљено
амо, натраг, дајте нам;
не дате ли, не молимо,
узет' ће га народ сам.

Градове смо вам подигли,
турне, куле градили.
Од ув'јек смо робље били
и за вас смо радили.

Невоља ће бити вела
по палаци тврдим
кад видите да са села
с мушклинама гремо ми.

Настати ће ново доба,
Матија Иванићу,
устати ћеш тад из гроба.
С тобом у бој поћи ћу.

Застава ће с' нова вити
изнад наших глава тад;
радник, сељак једно бити —
исти им је труд и рад. (Нотни запис 4)

Година 1941. Географска карта Европе се преливала црном бојом. Црвене стрелице по њој, уперене из Берлина ка Истоку, из дана у дан су се кретале напред. Хитлер је из „главног стана“ делио ударце подједнако Западу и Истоку. У Београду су електрични стубови на Теразијама били окићени телима оних који су окупатору пркосили и стављали му песницу под нос. Само један кутак Европе сијао је слободом. Један део територије западне Србије, релација Горњи Милановац — Чачак — Ужице — Бајина Башта. То је крај који је нашој историји дао позната имена слободара.

Чачком и Ужицем, партизанским бастионима у јесен 1941. године, одзвањао је ход народних бораца. Чуле су се пробне експлозије новоизграђених пушки „партизанки“. Оба града су повремено надлетале ескадриле немачких „штука“ и „хајнкела“ и смртоносно их засејавале бомбама. Одјекивали су пуцњи четничке издаје. Поред свега тога и бриге првих хелија народне власти да грађанима обезбеди хлеба (макар и несланог), имала је и музика своје значајно место у првим данима народне револуције и важне задатке у њој. Ужицем и Чачком одјекивали су песма и свирка.

Да би се борбена песма ширила на све стране 1941. године, др Душан Недељковић, Миодраг Жика Аврамовић и писац ових редова, са још неколико омладинаца и омладинки, прикупили су у Ужицу извештај број песама. И то само њихове текстове. Од тога материјала уређена је и одштампана у партизанској штампарији збирка „АНТИФАШИСТИЧКЕ ПЕСМЕ“. Ова збирка, са црвеним

корицама и ликовним прилозима Драгана Вуксановића, појавила се 7. новембра 1941. године, на дан прославе годишњице октобарске социјалистичке револуције. У тим данима водило се рачуна и о томе шта треба да пева омладина, борци, народ. У тим данима и песма је била мобилизатор за ослободилачку борбу. За песму „Партизан“ мелодија је узета од совјетске песме. Могло би се рећи да је то оквирна мелодија у коју се смештају нови стихови.

5. ПАРТИЗАН

Партизан сам, тим се дичим,
то не може бити свак.
Умријети за слободу
може само див — јунак.

Пушка ми је другарица,
митраљез ми мио брат.
Сваког часа бдим на стражи
да тирану скршим врат.

Ведро чела, песмом ведром
у последњи ступам бој.
За свој народ, за слободу
ја не жалим живот свој.

Народу сам завет дао,
ја, народни партизан,
да ћу чуват' стег слободе,
борити се ноћ и дан.

Фашистичку багру листим,
чупам гадни коров тај.
Од бандита земљу чистим,
тај будући цветни рај.

Партизан сам, тим се дичим,
то не може бити свак.
Умријети за слободу
може само див — јунак (Нотни запис 5)

Пролазећи улицама слободног Ужица 1941. године, партизански борци разних јединица певали су корачницу „Подигла се ужичка нахија“. Текст ове песме објављен је у збирци „АНТИФАШИСТИЧКЕ ПЕСМЕ“. Мелодија је узета од народне песме „Падај, кишо, крај Новог Сада“.

6. ПОДИГЛА СЕ УЖИЧКА НАХИЈА

Подигла се ужичка нахија
против бесних немачких дахија.
Напред иду партизани смели,
а за њима српски народ цели.
Чврсто држе они пушке своје
на бранику свог народа стоје.
Дрхте од њих фашистичке руље
и остале љотићевске хуље.
Дрхте од њих српски зеленаши
и остали петоколонаши.
На истоку бој се бије љути,
док фашизам сасвим не ућути,
док не дође правда и слобода
целокупног радног народа. (Нотни запис 6)

Мушки хор Уметничке чете Ужичког партизанског одреда „Димитрије Туцовић“ имао је на репертоару хорске композиције које су одговарале озбиљности и потребама првих дана ослободилачке борбе. Одличан мушки хор певао је и песму „Долине тутње“. То је позната патриотска песма, а мелодија је истоветна са омиљеном пољском песмом »Zdimnjev rożagom«. Хор је ову песму певао четворогласно. И она је ушла у збирку „АНТИФАШИСТИЧКЕ ПЕСМЕ“.

7. ДОЛИНЕ ТУТЊЕ

Долине тутње, а гора јечи
и грокћу пушке, бије се бој.
Додија ропство и љута патња.
Србин се диже за народ свој.

Душманска рука пали и руши.
У огњу пламти село и град.
Сунашце сјајно с неба се клони
неће да гледа тај голем јад.

Доста је муке, патње и јада!
Доста је раздор делио нас.
Слога нек' нашу подигне славу,
у слози лежи Србину спас.

Слободе златне сунашце сјајно,
целоме Српству сини што пре!
За тебе Србин крвцу је лио,
за тебе живи, за тебе мре. (Нотни запис 7)

Ево још једне песме из првих дана Ужичке републике. То је песма лепе мелодије. Ова је мелодија ишла уз текст песме црногорског краља Николе „Онам', онамо“. Али, у слободном Ужицу 1941. године певана је другачије. Створен је партизански, револуционарни текст и она је, као таква, с насловом „Закунимо се...“, ушла у збирку „АНТИФАШИСТИЧКЕ ПЕСМЕ“, објављену 7. новембра 1941. године.

8. ЗАКУНИМО СЕ...

Закунимо се своме народу
да ћемо верни другари бит'.
За идеале, мир и слободу
против фашизма крв ћемо лит'.

Снага, јединство радног народа
села и града циљ нам је сад.
У томе лежи срећа народа
целога света, фашизму пад.

Поклич се ори: доле окови!
И грми снажно са страна свих.
То борбу воде јунаци нови:
Напред, другови, храбро уз њих!

Новог живота већ свиће зора.
Будућност сјајна припада нам.
Радник и сељак победит мора
када фашисте сагори плам. (Нотни запис 8)

Са почетком оружаног народног устанка стварају непознати народни певачи борбене песме. Једна од таквих је „Пшеница је класала“. То је једноставна мелодија, као и многе из Шумадије. Песма је певана 1941. године. Занимљив податак о тој песми прибележио је 1942. године Владимир Дедијер у свом „Дневнику“:

„Недеља, 5 април.

... У подне је Стари⁵ с нама на ручку. Певамо „Шумадија гласала, пшеница је класала“.⁶

9. ПШЕНИЦА ЈЕ КЛАСАЛА

Пшеница је класала,
Шумадија гласала,
Шумадија, наша дика,
пуна осветника.

Кукурузи стасали,
Шумадинци гласали:
да Србија, наша дика,
буде република.

Сва је шума листала,
Шумадија устала.
Шумадија, наша брана,
пуна партизана. (Нотни запис 9)

Пламен народноослободилачке борбе шири се и у другим крајевима. Иза 7. јула је 13. јул... Црна Гора распламсава ослободилачку борбу. Црногорски партизани се прихватају оружја и на све стране отпочиње оружана борба са далеко јачим, модерно наоружаним непријатељем. Почетак борбе црногорског народа против италијанских фашиста и четника најбоље карактерише песма „Листај, горо, цветај, цвјеће“. Ова песма лаганог темпа, са мелодијом народског израза и снаге, али и суровог призвука какви су и црногорски кршеви, радо је прихватана и проношена широм земље.

Песма је у двочетвртинском такту, па се уз њу игра црногорски оро, велико коло, у које повремено улећу момак и девојка и, уздигнутих руку, са великим, укрштеним корацима дочаравају слободан лет орлова.

10. ЛИСТАЈ ГОРО, ЦВЈЕТАЈ ЦВЈЕЋЕ

Листај горо, цвјетај цвјеће,
 Црна Гора у бој креће.
 Сузама се бој не бије,
 но се врела крвца лије.
 Збијајмо се брат до брата
 да скинемо јарам с врата.
 Збијајмо се друг до друга,
 ова борба није дуга.
 Стан', причекај, мили роде,
 ближи нам се дан слободе.
 Друже Тито, наш маршале,
 масе су те изабрале.
 Изабрале овог рата
 за врховног команданта. (Нотни запис 10)

Легендарни народни херој Сава Ковачевић, омиљени народни борац, сељак црногорског крша, опеван је у партизанским песмама. Једна се издваја по лепоти текста. Написао га је Пуниша Перовић. Стиховима је додана мелодија руског фолклора. Ова песма је нашла најкраћи пут у људска срца, постала незаборавна химна Сутјеске и трајан споменик хероју народноослободилачке борбе, који и данас живи у срцима свих наших генерација.

11. ПЈЕСМА О САВИ

Са крај Босне до мора
 зна га земља сва.
 Свуд се славом прочуо
 Командант Сава.
 Хеј, хеј, хеј, хеј, командант Сава.

Водио је бригаде
преко поља, гора.
Разгонио је банде
мрских злотвора.
Хеј, хеј, хеј, хеј, мрских злотвора.

Хучи, тече Сутјеска.
Крв плива по њој.
Дивизија Савина
бије тешки бој.
Хеј, хеј, хеј, хеј, бије тешки бој.

Швапске хорде кржаве
надиру кроз ноћ.
„Јуриш, моји јунаци,
ми морамо проћ’.
Хеј, хеј, хеј, хеј, ми морамо проћ’.“

Шта то тужи Сутјеска
у тај позни сат?
Мртав крај ње лежаше
славни командант.
Хеј, хеј, хеј, хеј, славни командант. (Нотни запис 11)

Херој Сава Ковачевић опеван је и у песми „Крај Сутјеске“. Народном певачу било је довољно само пет тонова, па да створи мелодију са свим цртама изразито црногорског народног мелоса.

12. КРАЈ СУТЈЕСКЕ

Крај Сутјеске, хладне воде,
барјак части и слободе
лепрша се изнад главе
команданта друга Саве.
Наоколо гуја љута
опасала по три пута:
фашистичке црне чете
обруч стежу и пријете,
па прелазе уске бране —
да униште партизане.

Али Сава, херој прави,
на чело се војске стави,
па повика из свег гласа,
Зеленгору заталаса:
„Јуриш, браћо партизани,
моји борци одабрани!“
Зацикташе пушке танке,
осветнице „партизанке“.
Митраљеви брзи косе,
ручне бомбе смрт доносе.
Крв се проли по пољани,
пробише се партизани.
Док Сутјеска вода тече
умријети Сава неће. (Нотни запис 12)

Црногорски народ опевао је народног хероја Пека Дапчевића. У песми „Иде Пеко“ карактеристично је смењивање дводелног и троделног такта. Мелодија се и овде креће у скромном опсегу од пет тонова.

13. ИДЕ ПЕКО

Иде Пеко од језера,
води чету пролетера.

Падај, кишо, крв опери
куд пролазе пролетери. (Нотни запис 13)

У редовима бораца народноослободилачке борбе радо је певана и песма „Горо, горо, зеленијех грана“. Музичке особености ове мале, кратке песме сличне су са претходном: једноставна, горштакча мелодика и занимљива метрика.

14. ГОРО, ГОРО ЗЕЛЕНИЈЕХ ГРАНА

Горо, горо, зеленијех грана,
ти си пуна младих партизана.

Ти си своја разавила крила
и постала наша мајка мила! (Нотни запис 14)

Прослављени Расински партизански одред је, поред херојских борби с непријатељем, имао своје анонимне корифеје, народне певаче. Они су низом песама овековечили борбу прослављених бораца овог одреда и љубав народа тога краја према народним борцима партизанима. Једна проста, сељачка, но у својој ритмици сложена и занимљива песма потиче из времена народноослободилачких борби у расинском крају. Изречена ритмичка занимљивост односи се на појаву синкопе у почетку мелодије.

15. ПОЈИ МИЛЕ ВОЛОВЕ НА РЕЦИ

Поји Миле волове на реци.
На дешњаку меденица звечи.
Хајде, Миле, волове нахрани,
сутра ћемо орати у страни
куд пролазе млади партизани,
партизани, храбри Јастрепчани. (Нотни запис 15)

О расинским партизанима пева се и у следећој песми. О поеклу њене мелодије писало се. Било је покушаја да јој се одреди ауторство. Међутим, ова мелодија певала се у позоришном комаду „Улични свирачи“. Путујуће позоришне дружине гостовале су пре другог светског рата по нашој унутрашњости изводећи ово дело са социјалном тематиком. Напредна омладина радо је посећивала представе. Тако је и ова мелодија прихваћена. Касније, у партизанским јединицама, стварани су на ову мелодију текстови и обавезно се у њима јавља и име партизанског одреда у коме је испеван одговарајући текст.

16. ПЕСМА РАСИНСКИХ ПАРТИЗАНА

Расински смо млади партизани,
ми волимо свој родни крај.

Обилића Милоша сви смо потомци,
за слободу народа бијемо бој.

Певају машинке лепше него птице
из „бункера“ наших — зелене шумице.

Бију митраљеци боље него лани,
јер са њима рукују млади партизани.

Титови смо храбри пролетери,
за слободу народа гинемо сви. (Нотни запис 16)

Ево и песме о Симу Симели Шолаји, босанском раднику, рођеном 1905. године у Пљевским Подовима, близу Јајца. Био је син сиромашних сељака. Морао је још од своје дванаесте године да ради као шумски радник, а како је по природи био бунтован, отворен, правичан и борбен — имао је сукобе са жандармима. Прогоњен је, затваран и мучен. По окупацији наше земље 1941. године, Шолаја је оформио групу оданих сељака, наоружао их секирама, вилама и другим оруђем, па су, са нешто мало пушака, извршили напад на усташку станицу. Тиме је задобио још веће поверење у народу. Од његове групе постала је чета. У октобру 1941. године Шолаја је имао формиран батаљон „Искра“. На челу тог батаљона био је Шолаја све до августа 1942. године, када је погинуо у јуришу на Купрес. Проглашен је за народног хероја Југославије.

У спомен на његову смрт остала је ова песма, чистот народног тонског израза, коју карактерише наизменично смењивање дура и мола.

17. ПЈЕСМА О ШОЛАЈИ

У Босни се подигнула раја,
подиже је командант Шолаја.

Подиже је против издајца,
Дреновића и Тешановића.

Друг Шолаја водио је борбу
да народу оствари слободу.

На Купресу изгубио главу
борећи се за народну праву.

Ми ћемо те увјек спомињати
и животе, кад устреба, дати! (Нотни запис 17)

Талас народноослободилачке борбе захватио је и Хрватску. Како народна песма верно прати народни живот, и на слободној територији Хрватске настају низови песама са тематиком народне револуције, уз одушевљене стихове о Јосипу Брозу Титу, врховном команданту. Мосор и Биоково, планине у Далмацији, у којима се сакупљају партизани, нису само партизанске тврђаве, него и легла партизанских песама. Већ је позната изванредна музикалност далматинског становништва. Далматинске песме су богате топлом, широко, раскошном мелодиком. Једну песму о Марјану, изнад Сплита, далматински партизани су певали онако како ова песма одговара општим жељама народа овога краја, славним борцима далматинских бригада, борбеном народном расположењу. Отуда и песма која пита још неослобођени Сплит и Марјан.

18. МАРЈАНЕ, МАРЈАНЕ...

Марјане, Марјане, ча барјак не вијеш?

Ча барјак не вијеш, милу тробојницу,
на којој се чита име друга Тита?

А на другој страни: „Наприд партизани!“

А на врх барјака звизда петокрака. (Нотни запис 18)

После покоља Срба на Кордуну, у редовима народних бораца на територији Хрватске све се више певала песма „На Кордуну гроб до гроба“. Ова потресна елегија уствари је крик против Павелићевих зверских масакра невиног живља. Мелодија има све карактеристике кордунашког, банијског и личког етномузичког израза. Ова песма је омиљена у јединицама народноослободилачке војске. Она је свакодневни подсетник народним борцима, који ослобођење свога народа виде само кроз народноослободилачку борбу.

19. НА КОРДУНУ ГРОБ ДО ГРОБА

На Кордуну гроб до гроба;

тражи мајка сина свога.

Нашла га је. На гроб клекла

и овако сину рекла:

„О, мој сине, рано моја,

гдје почива младост твоја?“

Отац плаче. Мајка цвили:

„Отвори се, гробе мили!“
 Гроб се тада отворио,
 а син мајци говорио:
 „Не плач', мила мајко моја!
 Тешка ми је суза твоја.
 Тежа ми је суза твоја
 него црна земља ова.
 Хајде, мајко, дому своме!
 Не долази гробу моме.
 Иди, мајко, кажи роду
 нек' се бори за слободу“! (Нотни запис 19)

Личко место Срб је за Хрватску исто што и Бела Црква за Србију. Ту су испали први устанички хици 1941. године. У песми „Ој народе Лике и Кордуна“ истакнуто је борбено расположење народа тих крајева и братство-јединство хрватског и српског народа. Мелодија песме креће се у обиму пентахорда и испевана је само у шест тактова, асиметрично сложених.

20. ОЈ НАРОДЕ ЛИКЕ И КОРДУНА

Ој народе Лике и Кордуна,
 дошло вријеме да се диже буна
 против свију твојих угњетача,
 усташа и туђих освајача.
 Састали се Кордунаши с Ликом,
 не дају се покорити ником.
 Кунемо се нашем другу Тити
 да ћемо се до краја борити.
 Донијет' ћемо срећу и слободу
 хрватскоме и српском народу! (Нотни запис 20)

Читава Словенија се дигла против фашистичког окупатора и белогардејског шљама. Словеначки народ познат је по лепом певању. У редовима бораца народноослободилачке војске налазили су се истакнути уметници — књижевници, музичари, сликари, вајари. Песник Отон Жупанчич својом песмом »POET, VEŠ SVOJ DOLG?« даје огроман мобилизаторски прилог народној револуцији у Словенији. Прослављени млади песник Карел Дестовник Кајух постао је

народни јунак. На стихове словеначких партизанских песника компонују партизански музичари борбене мелодије. Једна од најпопуларнијих партизанских песама је „На јуриш“, за коју је текст написао Тоне Селишкар, а музику компоновао Карел Пахор.

„На јуриш! Осветимо попаљене домове,
осветимо све наше гробове.
На јуриш! Сви, браћо, хајдете с нама,
слободу узмимо сами.
Кроз глад и патњу у лепши живот“.

(Превод: Д. Јовашевић)

То нису само речи. То су рафали. Музички, ова песма делује као јуришни зов и сматра се једном од најбољих, најуспелијих композиција из борбених дана.

21. NA JURISĀ

Na juriš, na juriš, na juriš!
Krik borcev vihra shoji hoste,
Sovragove vrste so goste!
Udari, navali, usekaj, izpali!
Priпев: Na juriš, o hej, partizan!
Pred tabo svobode je dan!

Na juriš, na juriš, na juriš!
Maščujmo požgane domove,
Maščujmo vse naše grobove!
Preženi besneče in reši trpeče!

Priпев

Na juriš, na juriš, na juriš!
Požgimo vsa gnila drevesa,
Zemljo spremenimo v nebesa,
Vsem sonce naj sije,
Le radost naj klije!

Priпев

Na juriš, na juriš, na juriš!
 Vsi bratje teptani za nami,
 Svobodo si vzamemo sami!
 Skoz glad in trpljenje,
 v lepše življenje!

Priпев (Notni zapis 21)

Народни уметници у нашој народној револуцији умели су да осете све вибрације душевних преживљавања младог поколења. Било је то време свесног проливања крви са највишим идеалом: бити борац за народну слободу. Учесник народноослободилачке борбе од првих дана устанка Бранко Ђопић, књижевник, дао је огроман опус о дивним примерима југословенске омладине у ослободилачкој борби. Једна од његових дирљивих песама постала је најпеванија по свим бригадама. Она се ширила од бригаде до бригаде, од јуриша на фашистичке бункере до партизанске болнице и остала изванредно лирско дело. Мелодија за ове Ђопићеве стихове је чисти босански фолклор.

22. БОЛНА ЛЕЖИ ОМЛАДИНКА МАРА

Болна лежи омладинка Мара,
 са старом се мајком разговара:
 „Мила мајко, буди ме у зору,
 приведи ме нашему прозору —
 да ја видим прије бјела дана
 пролетерску чету партизана
 и пред четом мојега драгана,
 пролетерске чете барјактара.
 Да га видим, да ме жеља мине,
 да ми лице као некад сине.
 Да му видим само косу плаву
 и над косом црвену заставу“.

(Notni zapis 22)

На ослобођену територију, илегално напустивши Загреб, дошао је велики син хрватског народа — песник Владимир Назор. У част његовог доласка на слободну партизанску територију одржана је у Оточцу свечана академија. Пионирски хор отпевао је тада песму композитора В. Рабадана (који је погинуо приликом усташког напада на Оточац 1943. године). Текст ове песме мењан је током народноослободилачке борбе. Овде је запис из 1945. године.

23. ПИОНИРСКА ПЕСМА

Ми смо мали пионири.
Храбри борци смо и ми.
Да нам дођу бољи дани
боримо се сви.

Ми смо нашем другу Титу
посветили овај пој:
Друже Тито, тебе воли
цео народ твој. (Нотни запис 23)

Песма „Друг Тито“ једна је од првих које је Владимир Назор испевао у редовима народноослободилачке војске. Иза тога испевао је „Пјесму о пести“, а онда „Црвену звијезду“. Ти су стихови добро послужили партизанским композиторима. Песма „Уз маршала Тита“ и данас је једна од најлепших песама створених у народноослободилачкој борби. Мелодију за ову Назорову песму компоновао је др Оскар Данон, првоборац из Сарајева.

Јосип Броз Тито је инспиратор знатног броја песама насталих у току четворогодишње ослободилачке борбе и после ослобођења земље. Могло би се посебно говорити о песмама посвећеним троструком народном хероју Југославије. Међутим, ова Назорова и Данонова песма остаје као изванредно уметничко дело. Истовремено, то је и пример како треба стварати песму за народ. Ова песма никад не губи своју савременост.

24. УЗ МАРШАЛА ТИТА

Уз маршала Тита,
Јуначкога сина,
Нас неће ни пакао смест'!
Ми дижемо чело,
Ми крочимо смјело
И чврсто стискамо пест!

Род прастари сви смо,
А Готи ми нисмо:
Славенства смо древнога чест.

Тко друкчије каже,
Клевеће и лаже,
Осјетит' нашу ће пест!

Све прсте на руци
У јаду и муци
Партизанска сложила је свјест;
Па сад, кад и треба,
До сунца, до неба,
Високо ми дижемо пест. (Нотни запис 24)

Козара је постала синоним народноослободилачке борбе. Народ Козаре и Поткозарја познат је по изванредном смислу за певаштво. Постоје прегршти партизанских песама о партизанској епопеји Козарчана и Козарчанки. Тамо је постала, и отуд се брзо разнела на све стране, песма „Компартији“. Своје одушевљење према Комунистичкој партији Југославије, која је повела, водила и успешно окончала народну револуцију, на челу са Јосипом Брозом Титом, исказали су Козарчани овом песмом:

25. КОМПАРТИЈИ

Компартијо, мирисаво, цвијеће,
цио народ за тобом се креће.

Компартијо, рука ти је света!
Ти си вођа народног покрета.

Комунисти, живјела вам рука!
Ви сте народ избавили мука.

Ко не жали младу крв да лије,
тај је први до славне Партије.

Што Партија пред свог члана стави,
сваки од њих хоће да оствари.

Комунисти дају примјер свима:
како треба платит' душманима. (Нотни запис 25)

У партизанској песми „Ој Козаро, Козарице моја“ налазе се стихови који су узети за мото овог рада. На једноставан начин, како то само уме народ да изрази, исказана је морална величина песме и њена насушна присутност у сваком борцу ослободилачке борбе. У песми је лако уочљива троделност темпа: лагани-брзи-лагани. Ритмичка троделност је неуобичајено изражена четвороделним тактовима у формацији 4+8+4:

26. ОЈ КОЗАРО, КОЗАРИЦЕ МОЈА

Ој Козаро, Козарице моја,
понајвише дала си хероја.

Припев: Друже Тито, маршале,
наша борба таква је!
Наша борба захтијева
кад се гине да се пјева.

Дала си нам Тита за маршала
и још много славних генерала.

Припев

Друг је Тито изд'о наређење:
Сви у борбу за ослобођење!

Припев (Нотни запис 26)

Песма „Са Овчара и Каблара“ постала је у чачанском крају, после повлачења партизанских снага из Чачка и Ужица, у првој непријатељској офанзиви. Ова мала, сељачка, чобанска, партизанска песма настала је као израз народне душе. Уствари, то је питање Врховном команданту када ће опет доћи са својим јединицама. Убрзо, ова песма је постала химна западноморавске долине. Отишла је још даље: постала је величанствена партизанска рапсодија српског народа.

О пореклу ове песме постоји више извора.⁷ Писац ових редова први пут чуо је ову песму 1945. године на једном фестивалу сеоских група у ослобођеном Ужицу. Певале су је сестре Кутлешкић из села Мачката (Бела земља). Октобра 1945. године, приликом прве прославе годишњице ослобођења Београда, Радио Београд је организовао фестивал изворног фолклора Југославије. У програму

је наступила и изворна група из Мачката. Тада се први пут кроз етер чула ова песма. Миодраг Васиљевић, уредник народне музике, записао је ову песму у присуству писца ових редова.

27. СА ОВЧАРА И КАБЛАРА

Са Овчара и Каблара
чобаница проговара:
„Друже Тито, бела лица,
кад ћеш доћи до Ужица?
Кад ћеш доћи у Ужице
и довести јединице?
Да ја видим мога мила
како с четом парадира.
Друже Тито, прими наске
у редове партизанске!“ (Нотни запис 27)

„Словеначки народ, као и остале југословенске народе, задесила је, у пролеће 1941. најгора несрећа која је могла задесити један народ — фашистичка окупација. А зло фашистичке окупације било је у Словенији још горе него другде, јер је скуп тада свемогућих фашистичких освајача преломио штап над малим словеначким народом, чија је једина кривица била у томе што су се његови далеки преци пре хиљаду и четири стотине година населили на тој лепој земљи, а његови прадедови пре нешто више од сто година постали свесни своје националне самобитности“.⁸ Изгнаних словеначких породица у Србији 1941. било је, пре устанка, много. У слободном партизанском Ужицу 1941. формирана је, у саставу Ужичког партизанског одреда „Димитрије Туцовић“, Словеначка чета „Иван Цанкар“. У хору и оркестру Уметничке чете, при истом одреду, било је Словенаца и Словенки. Неколико партизанских словеначких песама забележене су по њиховом певању. Они су лепо певали познате револуционарне песме, омиљене пред други светски рат.

28. NABRUSIMO KOSE

Nabrusimo kose že klas dozoreva
in bogate žetve napočil je čas.

Naj jeklo zapoje, naj pesem odmeva,
nabrusimo kose zrel je klas.

U boj za svobodno življenje!
Gre klic od vasi do vasi,
ker sicer nas čekata sužnost, trpljenje
za nas več izbire druge ni!

Ова корачница радо је певана широм предратне Југославије. У Словенији је певана на словеначком језику, а у осталим деловима земље преведена на српскохрватски. (Нотни запис 28)

По певању Словенца Златка Зеја, сликара, записана је 1945. године песма »Kovači smo«. Златко Зеи и његова супруга Марија били су чланови Окружне културне групе у ослобођеном Ужицу 1944 — 1945. године.

29. KOVAČI SMO

Kovači smo in naša sila
skovala je svobode ključ,
in iskra svetla izpod kladiva
prižgala bo svobode luč.

Za narod naš skovali srečo
s kladivom našim bomo mi.
Verige sužnjev, okove teške
kladivo naše naj zdrobi! (Notni zapis 29)

У низу ослободилачких песама Словеније, поред корачница, које имају, због намене, и одређену метрику, налазе се и песме са троделним тактом. Таква је и песма »Slovinci kremeniti«, која је записана по певању Марије Зеи.

30. SLOVENCİ KREMENITI

Slovinci kremeniti,
le stopimo v korak,
da osvobodimo
svoj domači prag.

Čez gore, polja,
po svetu naj doni:
Slovenija junaška,
svobodna bodeš ti! (Notni zapis 30)

Драгачево 1941. У ослободилачким ратовима херојско, а после ратова крајпуташко. У ненародним режимима бунтовно, а сада распевано, разиграно, отрубљено. Крај познат по сточарима, ратарима, кречарима, чикиризима, умотворцима. Драгачево и његови Драгачевци опевали су многе пале борце народноослободилачког рата: Душана Плазинића, браћу Главоњиће, Милана — Бата Јанковића, браћу Јечмениће и остале.⁹ Ту су и песме посвећене Богдану Капелану. За разлику од песама, хроника изгинулих у народноослободилачком рату о њему даје само следеће податке:

„КАПЕЛАН Косте БОГДАН, студент, рођен 1914. у Рашиновцима код Босанског Петровца; члан КПЈ; по задатку дошао у Чачански НОП одред; командант Драгачевског батаљона; погинуо у борби против четника код Ужичке Пожеге 3. новембра 1941. За народног хероја Југославије проглашен 24. јула 1953.“¹⁰

31. КРАЈ ЈЕЛИЦЕ, ГОРЕ ВИСОКЕ

Крај Јелице, горе високе
малено је село, хај, Зеоке.

Капелан је тамо ходио,
Драгачевску чету, хај, водио.

Кад Капелан с четом пролази,
Са Јелице песма, хај, долази. (Нотни запис 31)

Златибор је 1941. године био крвава гробница многих бораца народноослободилачке борбе. При повлачењу партизанске болнице из Ужица, у налету прве непријатељске офанзиве, на Златибору се нашао велики број рањеника. Хитлерови нацисти су и ту кршили међународни хуманитарни кодекс. Тенковима су прелазили преко рањених партизана и партизанки. Златибор је и 1944. године био попрште тешких борби јединица Народноослободилачке војске против бугарског фашистичког корпуса. Борбе су биле прса у прса.

Овога пута, бугарски фашисти су претрпели тешке губитке у људству и материјалу. У Титовим ослободилачким јединицама заорила се нова песма.

32. ЗЛАТИБОРЕ

Златиборе, шири своје гране
и прихвати младе партизане.

Златиборе и те твоје јеле,
прихватите младе пролетере.

Мила мајко, ти не рони суза:
лепо стоји партизанска блуза.

А на њој су неколико знака:
срп и чекић, звезда петокрака.

Свакој мајци треба да је дика
када има код Тита војника. (Нотни запис 32)

У македонским партизанским одредима васкрсавале су родољубиве песме још из доба Илинденског устанка. Поред њих, народни певачи и партизански уметници стварали су и нове борбене песме. Тако, пушком и песмом задавали су ударце бугарским и немачким фашистима и доносили македонском народу и народности-ма слободу. Једна од многобројних песама је „А што ми је мило ем драго“. Песму карактерише здрава, сочна мелодија, двочетвртински ритам и жив темпо. Због лепоте, ова песма се брзо пренела из Македоније у све крајеве наше земље. Пева се и данас по школама, на приредбама, при раду, на весељу, уз радне акције омладине.

33. А ШТО МИ ЈЕ МИЛО ЕМ ДРАГО

А што ми је мило ем драго
млада партизанка да станам.

Припев: Збогом и гроштавај, роде мој,
јас отивам во бој.

Млада партизанка да станам
во Пелистерска планина.
Припев

Во Пелистерска планина
со фашисти да се бијеме.
Припев (Нотни запис 33)

Лепотом текста и мелодије истиче се и песма „А бре, Македонче“. Нарочито је занимљива њена поента, у којој се налази циљ народноослободилачке борбе против фашизма:

„Македонско име нема да загине.“

Музички сагледана, песма чини јединство текста, распеване мелодије, троделног такта и одмереног темпа.

34. А БРЕ, МАКЕДОНЧЕ

А бре, Македонче, леле, каде се спремаш?
Борба те чека, борба за слобода;
борба за слобода, за Македонија.

Моми накитени, леле, момци наредени
в борба ми влагат, в борба за слобода.
Нека разберат крвави фашисти:
Македонско име нема да загине! (Нотни запис 34)

У Првој македонско-косовској бригади НОВЈ створена је корачница непролазне вредности:

35. МАРШ НА I МАКЕДОНСКО-КОСОВСКАТА БРИГАДА

Не одред а војска на Тито сме ние.
Бунтовниот Вардар е нашата крв.
На Косово духот во срца ни бие;
народната борба е нашиот врф.

Кара-Орман шума е нашиот вреник,
при Кленовец славен се кртивме в бој.
Со дести на пушки и ножи на крстот
се урнафме смело во нерамен бој. (Нотни запис 35)

У 1944. и 1945. години, при бригадама и дивизијама Народноослободилачке војске постоје бројне културно-уметничке групе. У свакој екипи хор представља главну секцију. На програмима добрих хорова налазила се песма „Тамен се облак зададе“. Ову песму обрађивали су за хор многи партизански музичари. Отуда постоји и знатан број обрада за мешовити или мушки хор.

36. ТАМЕН СЕ ОБЛАК ЗАДАДЕ

Тамен се облак зададе
на таја Цирин планина.
На таја Цирин планина,
на партизанска равнина.

Орел под облак летеше,
червено знаме носеше;
червено знаме носеше,
на знаме то писуваше.

На знаме то писуваше:
Ставајте, браќо, не спите;
ставајте, браќо, не спите,
земајте пашки, патрони!

Земајте пашки, патрони
и тија танки ножеви;
и тија танки ножеви;
сас Немци ће се тепаме. (Нотни запис 36)

Омиљени сплитски диригент, композитор познатих оперета „Сплитски акварел“ и „Мала Флорами“, Иво Тијардовић, учесник је народноослободилачке борбе. Велики уметник написао је популарну песму о партизанској Далмацији. Ова песма радо је прихваћена у свим јединицама југословенске ослободилачке војске.

37. ДАЛМАЦИЈО, ЗЕМЉО МИЛА

Далмацијо, земљо мила,
јунаке си породила.

Припев: Домовина, домовина зове нас!
Друже Тито, друже Тито, ево нас!

Далмација, бисер грана,
пјева пјесму партизана.
Припев

По валима сињег мора
црвена се расу зора.
Припев

Расуше је пушке наше
и борци што живот даше.
Припев (Нотни запис 37)

Одмах по завршетку другог светског рата, у Ужице је дошла (1945) словеначка партизанка Јожица Мали. Стигла је одевена у партизанску униформу. Била је ангажована као глумица у Народном позоришту, које је било у оснивању. Играла је у првим представама. Од 1946. до 1951. године била је чланица Народног позоришта у Чачку. Први сусрет са овом глумицом био је погодан да се чују словеначке партизанске песме. Она је осећајно певала песму »На окни«. Ова омиљена словеначка партизанска песма има само оригиналан текст. Мелодија је узета од једне шпанске револуционарне песме.

38. NA OKNU

Na oku glej obrazek bled.
Niz lice grenkih solzic sled.
Zakaj, pa dekle, komaj dvajsetih let,
tak' žalosno gledaš u svet?

— V hribe šel je dragi moj,
s fašisti bje teški boj.
Morda je v krvi obležal nocoj
ko branil je narod svoj. (Notni zapis 38)

Партизански борци опевали су своје храбре другове. Како је успешно вођење ослободилачке борбе захтевало да се војни и политички руководиоци називају псеудонимима, то су и многе испеване песме опевале јунаке под њиховим партизанским именима. У песми босанских партизана „Романијо, високога виса“ пева се о Чичи, а Чича Романијски је, уствари, Славиша Вајнер, истакнути члан Комунистичке партије Југославије и легендарни командант Романијског партизанског одреда. И ова песма је мелодијски исклесана из четири тона, са ритмичким обележјем које носи читав низ изворних песама горштака са Романије и Јахорине.

39. РОМАНИЈО, ВИСОКОГА ВИСА

Романијо, високога виса,
Романијо, Романијо, високога виса.

Гдјено, Чича војнике пописа,
гдјено Чича, гдјено Чича војнике пописа.

Све јунаке, младе партизанае,
све јунаке, све јунаке, младе партизанае.

Партизанае, момке одабране,
партизанае, партизанае, момке одабране.

Одабране да свој народ бране,
одабране, одабране да свој народ бране. (Нотни запис 39)

Одлуке Другог заседања АВНОЈ-а проистекле су из жеља свих народа и народности. Уређење Југославије биће по завршетку другог светског рата онакво како то народ буде одлучио. У редовима народнослободилачке војске стварају се песме које наговештавају народну жељу.

40. КУД НАРОДНА ВОЈСКА ПРОЂЕ

Куд народна војска прође,
срећна ће се земља зват'.

Хајд' у борбу и ви, стари,
где су ваши синови.

Нек, се борба што пре сврши,
да нестану фашисти!

Републику ми хоћемо!
За њу смо се борили.

Републико, мајко мила,
ми смо твоји синови! (Нотни запис 40)

Народноослободилачка борба у Југославији била је, истовремено, народна револуција. То сведочи и следећа песма.

41. ДРУГ ТИТО У БОЈ ЗОВЕ

Наш друг Тито у бој зове,
у последњи тешки бој.
Зове своје соколове
да изврше завет свој.

Напред! Ура!
Напред! Ура!
У борбу, партизани сви!

Под нашим ће песницама
старо друштво нестати
и на гробу тиранина
нов ће живот процвати.

Напред! Ура!
Напред! Ура!
У борбу, партизани сви! (Нотни запис 41)

Народни певачи, укључени у ослободилачку борбу, вршили су промене текстова појединих народних песама и давали им речи онакве какве је тражио борбени тренутак. У народној песми из Призрена, „Разгранала грана јоргована“ остало је све осим фоенте, а то је, вероватно, утицало и на промену наслова песме.

42. ПРИЗРЕНСКИ ПАРТИЗАН

Разгранала грана јоргована.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
Под њом седи лепа Јулијана.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
На крилу јој ђерђеф од мерцана.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
На ђерђефу сарајевско платно.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
У руци јој игла од биљура.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
Питале је њене другарице.
Ој лане, Милане, млади партизанае.
— Ко ме везеш свилену мараму?
Ој лане, Милане, млади партизанае.
— Мом драгану, храбром партизану.
Ој лане, Милане, млади партизанае.

(Нотни запис 42)

Има партизанских песама чији су текстови били визионарски. У ратним данима, међу рушевинама, у колу смрти, партизански песник је видео оно што се остварује у овом времену.

43. МЛАДА ВОЈСКА ТИТОВА

Преко шума, река, поља и градова
наступају партизански батаљони.
Против швапских крвопија и гадова
подижу се радних људи милиони.

Ми смо млада војска Титова.
С нама иде наш народ сав!
Наша земља биће слободна.
Само Тито нек нам је здрав!
Жив и здрав! (Нотни запис 43)

Где су сада рушевине и згаришта,
ускоро ће да се дижу нова села.
А кад једном буде дош'о крај фашиста,
ориће се песма громка и весела.

Ми смо млада војска Титова.
С нама иде наш народ сав.
Наша земља биће слободна
само Тито нек нам је здрав!
Жив и здрав! (Нотни запис 43)

Било је и таквих песама народноослободилачке борбе за чије текстове је требало наћи мелодије које одговарају романсама. Тако се поступило у песми „Тече Тара“. Зато је ова песма била омиљена ако је у јединици било доброг солисте или солисткиње.

44. ТЕЧЕ ТАРА

Тече Тара, тече Тара
кроз тај црногорски кам
и проноси свјетлост жара
партизанске борбе плам.

Припев: Тече Тара кроз кањонске дубине.

Тече, тече у недоглед тај.
Тече, тече као живот сам
и проноси кроз даљине
наше борбе плам.

Сад над Таром топ пролама.
Свуд се бије љути бој.
Крв се лије долинама.
Гинемо за народ свој.
Припев

Теци, Таро, носи поздрав
хладној Дрини и Сави,
и Дунаву, што се плави;
простри наше борбе плам.
Припев. (Нотни запис 44)

Елегични мелодијски ток има и песма „Коњух планином“. Такав је и текст. Само су последња два стиха дошли као неопходна револуционарна поента.

45. КОЊУХ ПЛАНИНОМ

Коњух планином вјетар шуми, бруји.
Лишће пјева жалостиве пјесме.
Борови и јеле, јаблани и брезе
свијају се једно уз другога.
Ноћ је у црно сву шуму завила.
Коњух стење. Руши се камење.
Мртвога другара, хусињског рудара
сахрањује чета пролетера.

Кише јесење по гробу су лиле.
Буре сњежне кости су разлијеле.
Из крви румене хусињског рудара
црвена је шума процветала. (Нотни запис 45)

Упоредо са извршавањем борбених ослободилачких задатака, трајало је војно, политичко и културно изграђивање бораца у свим јединицама. Писмени су описмењавали неписмене. Одржавани су читалачки часови. Припремани су кратки позоришни комади, хорске песме; вежбало се у лепом рецитовању. Та обавеза образовног и културног уздизања сваког борца у народноослободилачкој борби била је непрекидно присутна у читавом трајању народноослободилачког ратовања. Кроз борбу је изграђиван нови човек: будући члан социјалистичког друштва.

46. КАД БРИГАДА ПРЕКО САВЕ КРЕНЕ

Кад бригада преко Саве крене,
шири руке, мајко, ето мене!
Ево теби сина из далека,
изграђена, новог човека. (Нотни запис 46)

Козарачко коло игра се без инструменталне пратње. Песма је једина музичка пратња игре. Коловођа је увек добар певач, снажног гласа, али и смисла да у току игре измишља све нове и нове стихове. Сваку строфу најпре отпева коловођа, па је, певајући, понављају сви играчи у колу. У козарачко коло се укључују сви: и ко уме лепо да пева и онај ко за то нема дара; добри играчи, али

и они који за игру нису обдарени. Козарачко коло је израз нашег смисла за заједништво. Како уз ово коло није постојао утврђени текст, и трајање игре није било ограничено. Од инвентивне снаге коловође зависило је и временско трајање кола.

47. КОЗАРАЧКО КОЛО

Крени коло, јој, крени коло, козарачка лоло.
 Шири веће, јој шири веће, боље се окреће.
 Ој, дјевојко, јој, ој дјевојко, драга душо моја!
 Ми смо браћа, јој, ми смо браћа испод Козарице,
 гдје не рађа, јој, гдје не рађа мајка издајице.
 Нас два брата, јој, нас два брата, оба ратујемо.
 Не плач', мајко, јој, не плач', мајко, ако погинемо.
 Колико је, јој, колико је на Козари грана
 још је више, јој, још је више младих партизана.
 Колико је, јој, колико је на Козари листа,
 још је више, јој, још је више младих комуниста.
 Иде Младен, јој, иде Младен, води партизана.
 Развео их, јој, развео их на све четир' стране.
 Херојска се, јој, херојска се борба разиграла.
 Козара се, јој, Козара се славом овјенчала.
 Друг је Тито, јој, друг је Тито изд'о наређење:
 сви у борбу, јој, сви у борбу за ослобођење.
 Друже Тито, јој, друже Тито, љубичице плава,
 ти се бориш, јој, ти се бориш за народна права.

(Нотни запис 47)

Ослободити Истру и вратити је у крило матици Југославији — био је вековни сан наших народа. У редовима бораца Народно-ослободилачке војске били су и Истрани. Стопу по стопу ослобађани су крајеви које су поробљавали аустроугарски и италијански освајачи. Из дана кад се кроз ослободилачку борбу калило братство и јединство потиче и песма о Истри, Горици... Први део мелодије преузет је од познате антифашистичке песме »Avanti popolo«.

48. ВОЛИМО ГОРИЦУ, ВОЛИМО ИСТРУ

Волимо Горицу, волимо Истру
 к'о жедан путник водицу бистру.

Припев: Наша си, наша си, о Истро, Истро мила,
наша си, наша ћеш, народна, остати!

Твоји се синци за тебе боре,
јер они тебе од увек воле.

Припев

Имамо тенкове, имамо топове
да побијемо фашисте — лопове.

Припев (Нотни запис 48)

Ево још једне песме уз коју је могло да се игра коло.

50. МЛАДА ПАРТИЗАНКА

Млада партизанка пушку носила.

Хај, нек' се чује, чује,

хај, нек' се зна

да је млада партизанка пушку носила.

Млада партизанка бомбе бацала.

Хај, нек' се чује, чује,

хај, нек' се зна,

да је млада партизанка бомбе бацала!

Млада партизанка Швабу убила.

Хај, нек' се чује, чује,

хај, нек' се зна,

да је млада партизанка

Швабу убила.

Млада партизанка коло водила.

Хај, нек' се чује, чује,

хај, нек' се зна

да је млада партизанка

коло водила. (Нотни запис 50)

За крај ове збирке је остављена „Успаванка партизанке“,
нежна, лирска, топла мелодија са поентом вере у безбедан дечји
сан, јер „на стражи је партизан“.

51. УСПАВАНКА ПАРТИЗАНКЕ

Спавај мирно, чедо моје.
Петокрака звезда сја.
Нећеш бити хлеба гладно
као што сам била ја.

Твој је отац погинуо.
У шуми је његов гроб.
Бранио је тебе, сине,
да не будеш туђи роб.

Мирно спавај, чедо моје.
Нек' ти буде миран сан.
Петокрака звезда сија:
на стражи је партизан. (Нотни запис 51)

Борбено и стваралачко присуство уметника у народноослободилачкој борби — музичара, књижевника, сликара, карикатуриста, глумаца, вајара — од првог дана устанка 1941. године па до завршетка другог светског рата — било је драгоцен допринос свеукупним хуманистичким циљевима те борбе. Историчари уметности и етномузиколози, кад буду сређивали и стручно оцењивали уметничко и народно музичко стваралаштво из овог периода наше историје, могу мирне душе закључити да је ослободилачка борба народа Југославије достојно опевана.

Ових педесетак мелографских прилога чине само део тог народног стваралаштва. И то је довољно да се може уочити разноликост мелодике посвећене народноослободилачкој борби, коју су, с много жртава, водили југословенски народи, предвођени Комунистичком партијом Југославије, на челу са Јосипом Брозом Титом.

НАПОМЕНЕ

1. Никола Херцигоња, Музичка настојања у народноослободилачкој борби, „МУЗИКА“, зборник удружења композитора Србије бр. 1/1948. стр. 31.
2. Исто, стр. 25.
3. Исто, стр. 24.
4. „ВЕСТИ“ бр. 12, Ужице, 14. октобра 1941. године.
5. Јосип Броз Тито.
6. Владимир Дедијер, Дневник, I, Државни издавачки завод Југославије, Београд, 1945, стр. 118.
7. Милан Воковић, Како је настала позната партизанска песма „Са Овчара и Каблара“, Зборник радова Народног музеја, I, Чачак, 1969, стр. 189;
8. Др Тоне Ференц, Окупаторско протеривање Словенаца у Србију, књига М. Мојсиловића и Р. М. Маринковића „СВЕДОЧАНСТВА — ПРИЧЕВАЊА“, II издање, НИП „Чачански глас“, Чачак, 1978, стр. 13.
9. Ника Никола Стојић, ДРАГАЧЕВКЕ, I, Гуча, 1971, стр. 15 и 16.
10. Чачански крај у НОБ — пали борци и жртве, Чачак, 1977, стр. 21.
11. Сви нотни прилози урађени су према међународном нотном етномузиколошком договору: завршни тон сваке песме (Tonus finalis) је g.

LES CHANTS DE LA LUTTE DE LIBERATION NATIONALE DONT LES
NOTES ONT ETE MARQUEES PAR ECRIT

Tout au long de la lutte de libération nationale les chants guerriers ont été cultivés avec une piété toute particulière. Dans la lutte contre l'occupant fasciste et les traîtres du pays, le chant était pour chaque combattant de la Résistance aussi nécessaire que les munitions. Il apportait de la fraîcheur pendant les courts moments de la relâche. Il était un baume qui guérissait les blessés, une nourriture aux guerriers affamés et un espoir pour les prisonniers. C'est le chant qui donnait de l'inspiration et de la force morale aux combattants exposés aux pires souffrances.

La lutte de libération nationale des peuples de Yougoslavie a duré quatre ans (de 1941 à 1945). C'est au cours de cette période pénible et dans des conditions plus pénibles encore, que ces chants ont pris naissance. On y chante l'insurrection populaire de 1941. Ils chantent les exploits des héros nationaux: de Josip Broz Tito, d'Ivo Lola Ribar, de Sima Šolaja, de Bogdan Kapelan, Mladen Stojanović et de beaucoup d'autres. Ils sont dédiés aussi à certaines unités militaires. Ces chants ont été créés par des auteurs connus ou inconnus — par les combattants de la révolution nationale et par leurs collaborateurs clandestins.

La plus grande partie du matériel mélodique exposé ici a été écrit par ses auteurs au cours même de la lutte. En plus des annotations musicales, qu'il cite, l'auteur du présent article nous informe aussi des circonstances dans lesquels ces chants ont été créés, de leur signification et de leur valeur musicale.

Les partisans yougoslaves, sous la conduite de la personnalité légendaire de Tito, s'engageaient, la chanson aux lèvres, dans la lutte héroïque contre les hordes fascistes et nazies d'Hitler et de Mussolini et de leurs satellites. Les partisans de Tito sortaient des combats en vainqueurs, ou ils y perdaient leur vie. C'était le prix, le prix suprême dont ils ont payé la liberté de leur peuple.

La présence créatrice et guerrière des artistes dans le Mouvement de Résistance yougoslave et dans la Révolution, qu'ils soient musiciens, peintres, acteurs, écrivains ou sculpteurs, a été une riche contribution pour atteindre les buts humanitaires auxquels tendait cette lutte antifasciste.

Les cinquante chants révolutionnaires cités ici, ne sont qu'une partie de la vaste création musicale populaire. L'auteur estime qu'ils suffisent pourtant, pour montrer toute la variété des chants nés de la lutte. Cette lutte qui a coûté de nombreuses victimes, a été menée par tous les peuples yougoslaves sous la conduite du Parti Communiste de Yougoslavie, ayant à sa tête Josip Broz Tito.

1. Првомајски поздрав

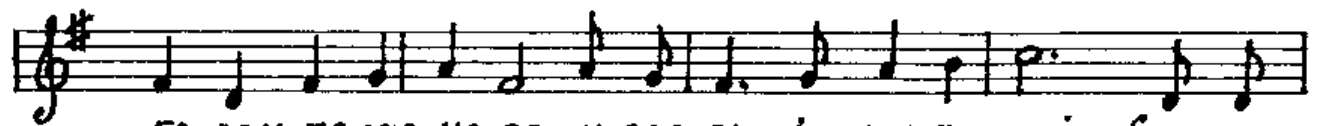
Корачница

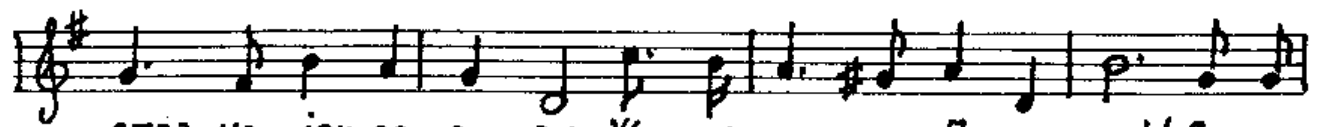
1. Здра-во сун-це Пр-вог ма-ја, твој зрак нам је пра-вде

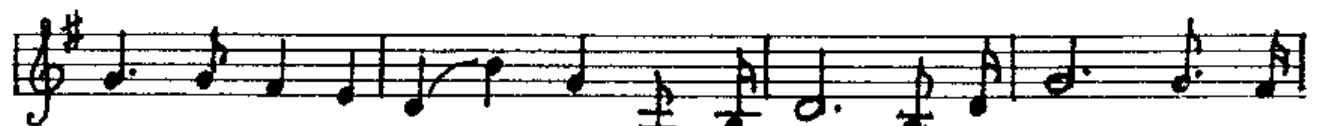
сјај. Но-ве на-де, сла-тке сно-ве бу-ди твој зрак пролећни. Бу-ди

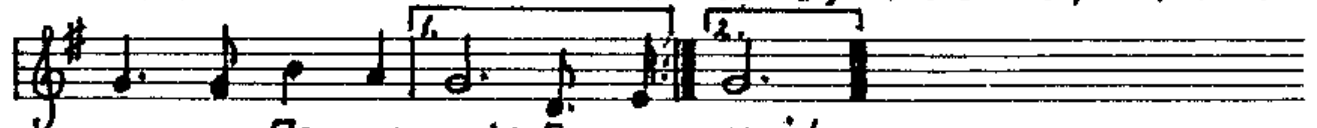
го-ром песме но-ве и сла-ву-ја ми-ли пој. Са свих

стра-на јек се о - ри: жи-ве-о нам Пр-ви мај! Са свих

стра-на јек се о — ри: жи-ве-о, жи-ве-о, жи-ве-

-о нам Пр-ви мај! Бу-ди мај!

2. Митровчанка

Умерено

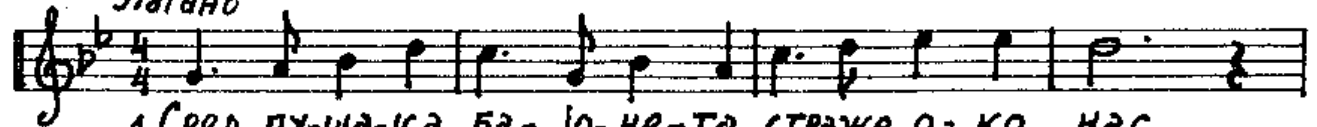
Хајд у ко-ло, ро-би-ја-ши, ко-ло за-и-грај-мо!

Ми-тров-чан-ку за-пе-вај-мо к'о да је сло-бо-да! - бо-да!

3. Билећанка

Лагано

1. Сред пу-ша-ка, ба-јо-не-та страже о-ко нас.

Ти-хо кре-ће на-ша че-та кроз би-ле-ћки крас. Чу-је се о-
 -дјек ко-ра-ка по ка-ме-њу хер-це-гов-ском: хе-ја хој!
 хе-ја хој!

4. Падај сило

Корачница

1. Па-дај си-ло и не-пра-вдо, на-род ти је судит
 зван. Бјежите од нас, но-ћне тми-не, сва-ну-о је и наш дан. Бјежит
 од нас, но-ћне тми-не, сва-ну-о је и наш дан.

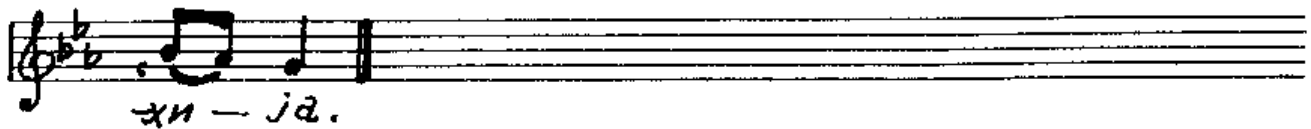
5. Партизан

Корачница

1. По шу-ма-ма и го-ра-ма — на-ше зе-мље
 по-но-сне — и-ду че-те пар-ти-зана —, сла-ву
 бор-бе про-но-се. — И-ду се. —

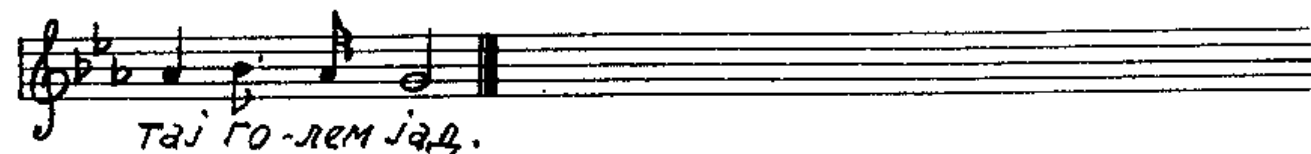
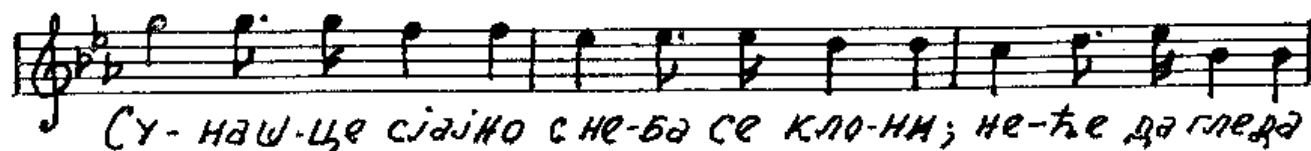
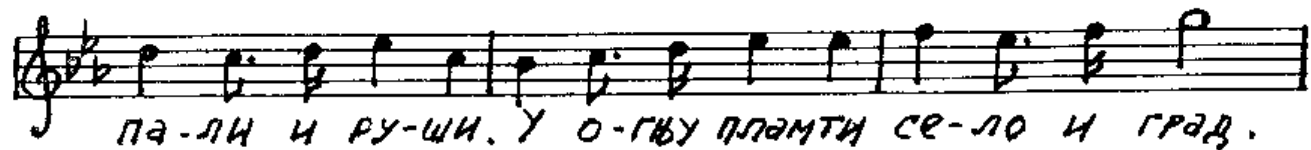
6. Подигла се Ужицка нахија

Корачница

7. Долине тутње

Одлучно

8. Закунимо се

Умерено

1. За-ку-ни-мо се сво-ме на-ро-ду: да ћемо верни
 дру-га-ри бит? За и-де-а-ле, мир и сло-бо-ду
 про-тив фа-ши-зма крв ће-мо лит'. Сна-га, је-динство
 ра-дног на-ро-да се-ла и гра-да циљ нам је сад,
 У то-ме ле-жи сре-ћа на-ро-да це-ло-га све-та:
 фа-ши-зму пад.

9. Пшеница је класала

Ведро

Пше-ни-ца је кла-са-ла, Шу-ма-ди-ја гласа-ла;
 Шу-ма-ди-ја, на-ша ди-ка, пу-на о-све-тни-ка.

10. Листај горо, цвјетај цвјетке

Лагано

1. Листај го-ро, цвјет-ај цвјетке, Цр-на Го-ра у бој крете.

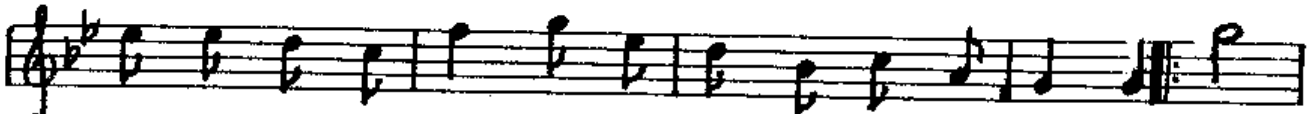
11. Пјесма о команданту Сави

Споро

Текст: П. Перовић

1. Са крај Бо-сне до мо-ра зна га зе-мља сва,

свад се сла-вом про-чу-о наш ко-ман-дант Са-ва. Хеј,

хеј, хеј, хеј, наш ко-ман-дант Са-ва.

12. Крај Сутјеске

Умерено брзо

1. Крај Су-тје-ске, хладне во-де, барјак ча-сти

и сло-бо-де. Ле-пр-ша се изнад гла-ве коман-

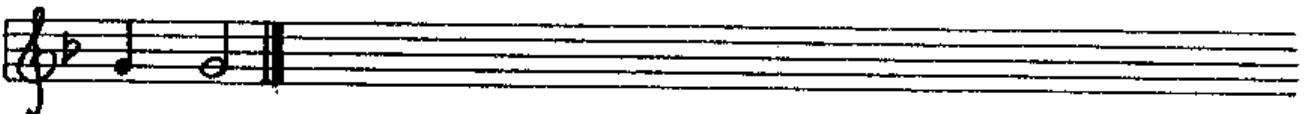
-дан-та дру-га Са-ве.

13. Иде Пеко

Умерено

1. И-де Пе-ко од је-зе-ра, води чету про-ле-

-те-ра.

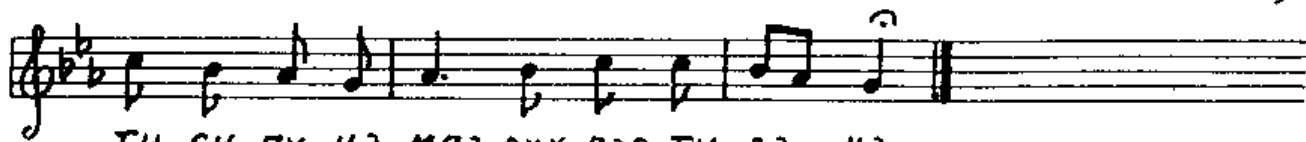
Живахно 14. ГORO, ГОРО зеленијех грана

1. Го-ро, го-ро зе-ле-ни-јех гра-на; го-ро, го-ро

зе-ле-ни-јех гра-на; го-ро, го-ро зе-ле-ни-јех гра-на,

ти си пу-на мла-дих пар-ти-за-на.

15. Поји Миле волове на реци

Умерено брзо

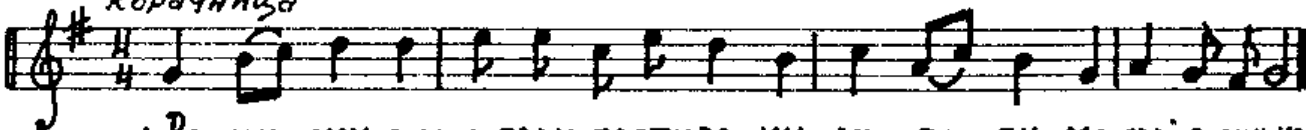
1. По-ји Ми-ле — во-ло-ве на ре-ци, по-ји Ми-ле —

во-ло-ве на ре — ци. —

16. Пјесма расинских партизана

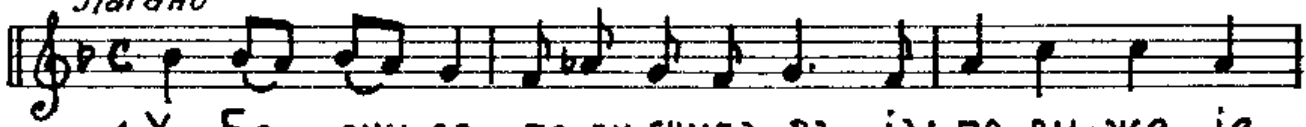
Корачница

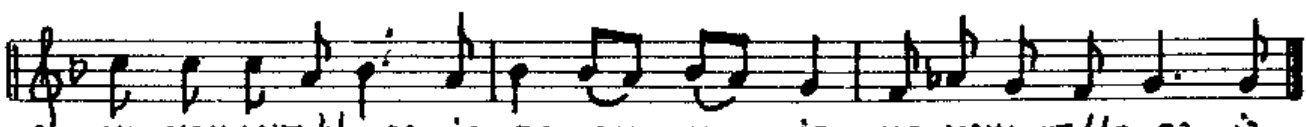
1. Ра-син-ски смо млади партиза-ни, ми во-ли-мо свој родни крај.

17. Пјесма о Шолаји

Лагано

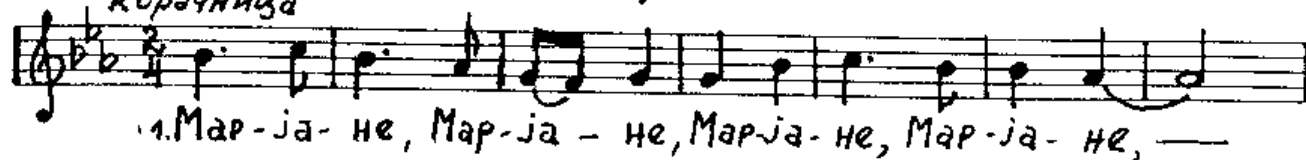
1. У Бо-сни се по-ди-гнула ра-ја; по-ди-же је

ко-ман-дант Шо-ла-ја, по-ди-же је ко-ман-дант Шо-ла-ја.

18. Марјане, Марјане

Корачница

19. На Кордуну гроб до гроба

Лагано

20. Ој народе Лике и Кордуна

Умерено брзо

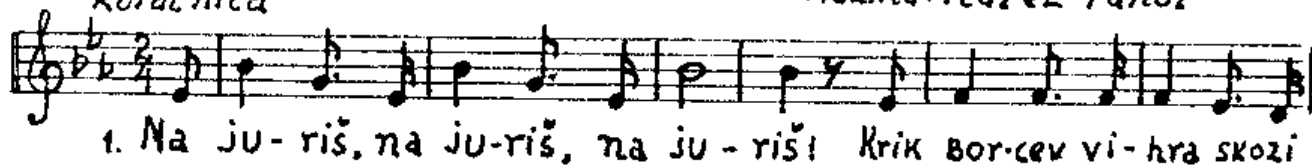

21. Na juris

Reči: Tone Seliškar

Muzika: Karel Pahor

Корачница

- va - li, u - se - kaj, iz - pa - li! Na ju - riš, o hej, par - ti -
 - zan, pred ta - bo svo - bo - de je dan. U dan. —

22. Болна лежи омладинка Мара

Речи: Бранко Ђопић

Лагано

1. Бо - лна ле - жи о - мла - дин - ка Ма - ра, са ста - ром се
 мајком раз - го - ва - ра. Бо - лна ле - жи о - мла - дин - ка Ма - ра,
 са ста - ром се мајком раз - го - ва - ра.

23. Пионирска

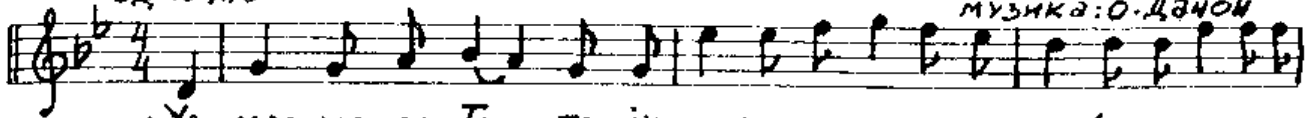
Корачница

1. Ми смо ма - ли пи - о - ни - ри, хра - бри бор - ци смо и ми.
 Да нам до - бу бо - љи да - ни бо - ри - смо се сви;
 Да нам до - бу бо - љи да - ни бо - ри - смо се сви!

24. Уз маршала Тита

Одлучно

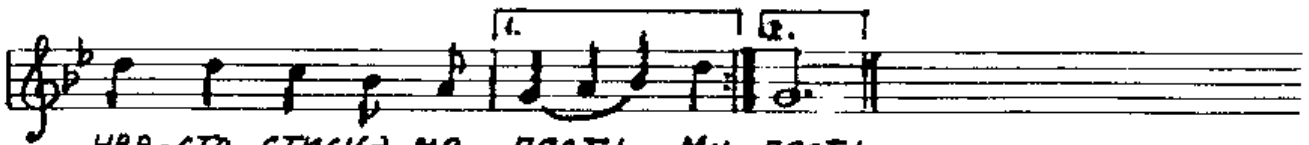
речи: В. Назор
музика: О. Дамон

1. Уз мар-ша-ла Ти - та, ју-на-чко-га сина, нас не-ће ни пакао

смест! Ми ди-же-мо че-ло, ми кро-чи-мо смјело и

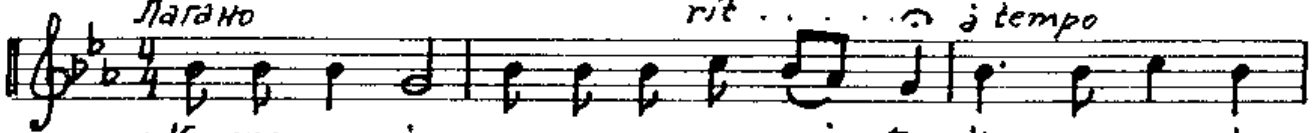

чвр-сто стиска-мо пест! — Ми пест!

25. Компартији

Лагано

rit à tempo

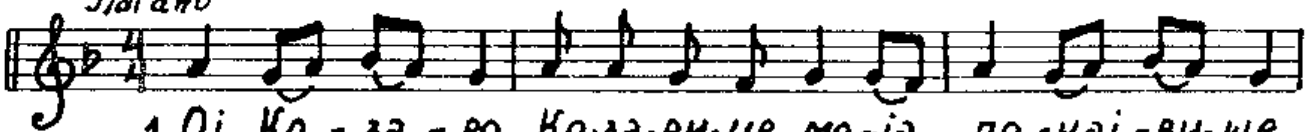
1. Компар-ти-јо, ми-ри-са-во цвје-ће; Ком-пар-ти-јо,

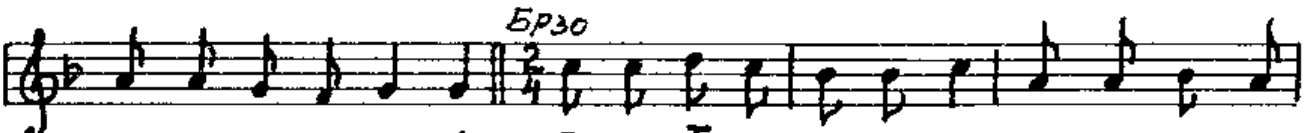
зла-то мо - је, ми-ри-са-во цвје-ће!

26. Ој Козаро

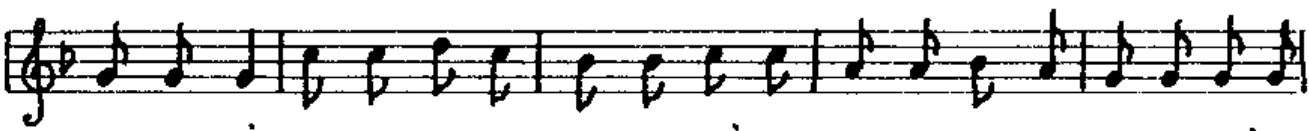
Лагано

1. Ој Ко - за - ро, Ко-за-ри-це мо-ја, по-нај-ви-ше

да-ла си хе-ро-ја. Дру-же-ти-то, маршале, на-ша борба

таква је; на-ша борба за-хти-је-ва кад се ги-не да се пјева!

Дру — же марша-ле!

27. Са Овчара и Каблара запис: Младок Василевски

Largano

Са Ов — ча — ра — и Ка — блара ЧОБАНИ — ЦА
 ПРОГО — ВА — РА, — Са Ов — ча — ра — и Ка —
 — БЛАРА ЧО — БА — НИ — ЦА ПРО — ГО — ВА — РА.

28. NABRUSIMO KOSE

Koračnica

1. Na-bru-si-mo ko-se že klas do-zo-re - va in
 že-tve bo-ga-te na-po-čil je čas. Naj je-klo za-
 -po-je, naj pe-sem od-me-va, na-bru-si-mo ko-se
 zrel je klas. U boj za svo-bo-dno ži-vlje-nje! Gre
 klic od va-si do va-si, — ker si-cer nas čaka-ta
 su-žnost, tr-plje-nje za nas več iz-bi-re dru-ge
 1. ni. U ni. 2.

29. Kovači smo

Koračnica

1. Ko-va-či smo — in naša si-la, — sko-va-La
 je svo-bo-de ključ, — in i-skra sve-tla — izpod kla-
 -di-va — prižgala bo svo-bo-de luč. —

30. Slovenci kremeniti

Odlučno

1. Slo-ven-ci kreme-ni-ti, Le sto-pi-mo v ko-rak,
 da o-svo-bo-di-mo svoj do-ma-či prag. Čez go-
 -re, po-lja, po sve-tu naj do-ni: Slo-ve-ni-ja ju-
 -na-ška, svo-bo-dna bo-deš ti! Čez go- ti!

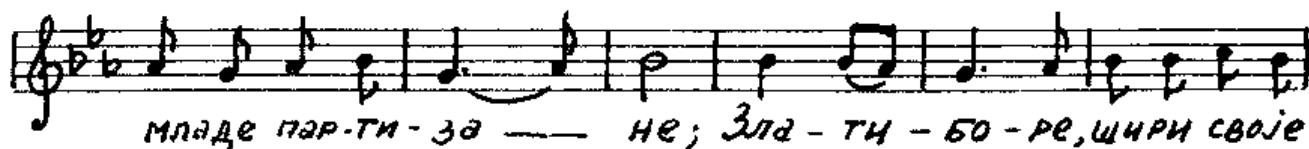
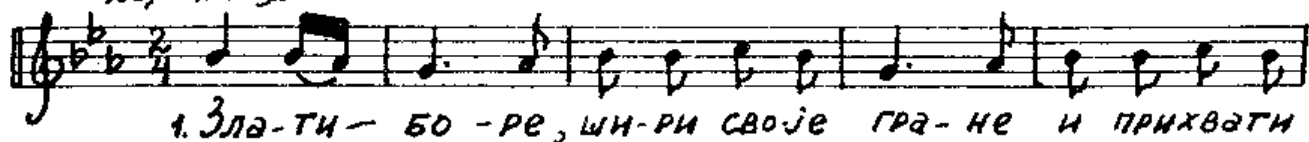
31. Kraj Jeliče gore visoke

Lagano

1. Kraj Je-li-če go-re vi-so-ke, — vi-so-ke
 ma-le-no je se-lo, kaj! — že-o-ke

Корачница

32. Златиборе

33. А што ми је мило ем драго

Ведро

34. А бре Македонче

Умерено

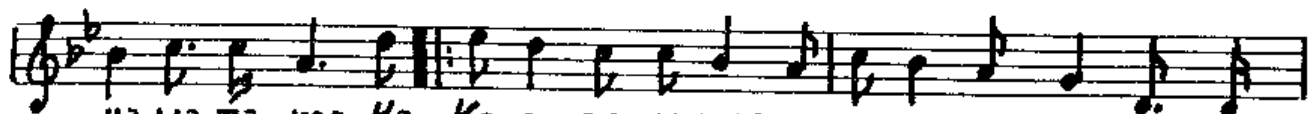

35. Марш на I македонско-косовската бригада

Корачница

1. Не о-дред а војска на Ти-то сме ние, бунтовниот Вардар е

на-ша-та крв. На Ко-со-во духот во ср-ца ни би-е, на-

-ро-дна-та ворба е на-ши-от врф. На на-ши-от врф.

36. Тамен се облак зададе

Свечано

1. Та-мен се о-блак за-да-де на та-ја Пирин планина,

на та-ја Пирин планина, на партизанска ра-вни-на.

37. Далмацијо, земљо мила

Иво Тијардовиќ

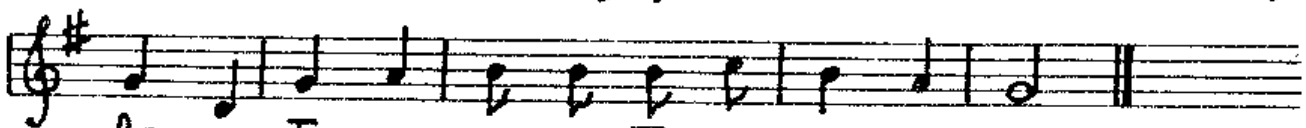
Ведро, живахно

1. Далмацијо, зе-мљо ми-ла, ју-на-ке си по-ро-

-ди-ла. До-мо-ви-на, до-мо-ви-на зо-ве нас!

Дру-же Ти-то, дру-же Ти-то, е - во нас!

Umereno

38. На ОКНУ

1. На о - кну glej o - bra - zek bled, niz li - ce gren - kih
sol - zic sled. „Za - kaj pa, de - kle, ko - ma dvase - tih let, tak
žal - o - sno gle - daš na svet?“ 1. svet? 2. svet? —

39. Романијо, високога виса

Умерено

1. Ро - ма - ни - јо, ви - со - ко - га ви - са, Ро - ма - ни - јо,
Ро - ма - ни - јо, ви - со - ко - га ви - са.

40. Куд народна војска прође

Корачница

1. Куд на - ро - дна вој - ска про - бе сре - ћна ће се,
сре - ћна ће се зе - мља зват; куд на - зват.

41. Друг Тито у бој зове

Корачница

1. Наш друг Ти-то у бој зо-ве, у по-след-њи те-шки
 бој; зо-ве сво-је со-ко-ло-ве да из-вр-ше завет
 свој. На-пред! У-ра! На-пред! У-ра! У борбу, партизани
 сви! На борбу, парти-за-ни сви!

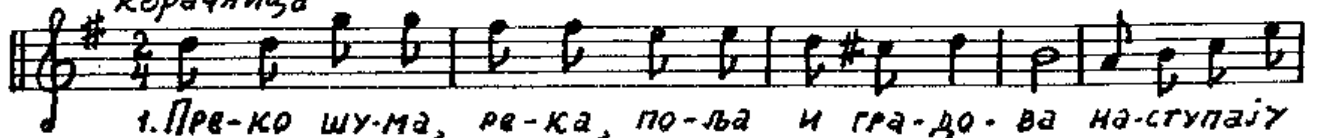
42. Призренски партизан

Умерено брзо

1. Раз-гра-на - ла грана јор-го - ва - на; разгра - на - ла
 грана јор-го - ва - на. Ој ла-не, Ми-ла-не,
 мла-ди пар-ти - за - не! - за - не!

43. Млада војска Титова

Корачница

44. Тече Тара

Легано, слободно

Брже

à tempo

и про-но-си кроз да-љн-не на-ше борбе плам, и про-но-си
кроз да-љн-не на-ше борбе плам.

45. Коњух планином

Тужно

1. Ко-њух плани-ном вје-тар шу-ми, бру-ји. Лишће пјева
жа-по-сти-ве пје-сме. Бо-ро-ви и је-ле, ја-бла-
-ни и бре-зе сви-ја-ју се је-дно уз дру-го-га.

46. Кад бригада преко Саве крене

Корачница

1. Кад бри-га-да пре-ко Са-ве кре-не, кад бри-га-да пре-ко
Са-ве кре-не, кад бри-га-да пре-ко Са-ве кре-не
ши-ри ру-ке, мај-ко, е-то ме-не.

Лагано

47. Козарачко коло

ЖЕДАН:

Ши-ри ко-ло, јој ши-ри ко-ло, ко-за-ра-чка

СВИ:

ло-ло, ши-ри ко-ло, јој шири ко-ло, ко-за-ра-чка ло-ло.

48. Волимо Горицу, волимо Истру

Корачница

1. Во-ли-мо Го-ри-цу, во-ли-мо И-стру ко же-дан

пу-тник во-дицу би-стру. Во-ли-мо би-стру.

На-ша си, на-ша си, о И-стро, И-стро мила! На-ша си,

на-ша ћеш, на-ро-дна, о-ста-ти. —

49. Док последњи фашист не оде

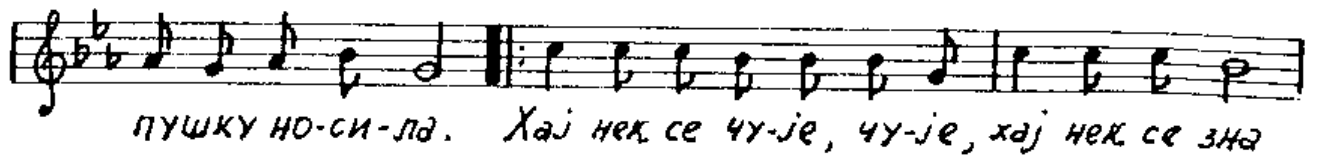
Одлучно

1. Док последњи фашист од нас не о-де не-ће би-ти

ми-ра ни-ти сло-бо-де. Живот, младост жртву-је-мо

ми, ал' фа-шисте протјерат смо се за-кле-ли.

Весело 50. Млада партизанка

51. Успаванка партизанке

Мирно, успављујте

